

Asia: VN/3528/2021

Lausuntopyyntö mietinnöistä koskien yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta

Velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jolla yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuus ja yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuus laajenisivat koskemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, että kunta vastaisi siitä, että sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat?

-

Häirintä

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien häirinnän määritelmän muuttamista siten, että se sisältäisi myös ihmisryhmään kohdistuvan häirinnän?

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) katsoo, että ehdotus helpottaisi häirinnän tunnistamista ja siihen puuttumista. Asianajajaliitto toteaa, että koska myös nykyisen lain esitöissä on tunnistettu ihmisryhmään kohdistuva häirintä, olisi muutos omiaan selkeyttämään oikeustilaa yhdenvertaisuusvaltuutetun ehdottamalla tavalla. Lisäksi EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntö tukee esityksessä omaksuttua ratkaisua perusteluissa kuvatulla tavalla.

Muutosta tukee myös se seikka, että nykyisen yhdenvertaisuuslain säätämällä ei pyritty heikentämään syrjinnän tunnistamisen mahdollisuuksia kumottuun yhdenvertaisuuslakiin (21/2004) nähden, jossa taas häirinnäksi määriteltiin henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellinen tai tosiasiallinen loukkaaminen siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Nykyisen lain sanamuoto on kuitenkin käytännössä johtanut tällaiseen heikennykseen.

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan lakiin kirjattaisiin, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän menettely on syrjintää, jos ne laiminlyövät puuttua tiedossaan olevaan häirintään?

-

Asian vieminen lautakuntaan ilman yksilöityä asianomistajaa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu tai yhdenvertaisuutta edistävä yhteisö voisi viedä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan myös sellaisen syrjintää tai vastatoimia koskevan asian, jossa ei ole yksilöitävissä tiettyä asianomistajaa?

Häirinnän määritelmän muuttaminen edellä kuvatulla tavalla käytännössä edellyttäisi myös muutosta sen osalta, millaisen asian yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan voisi viedä. Esityksen perusteluissa todetulla tavalla on mahdollista, että yksittäisen uhrin osoittaminen on vaikeaa joissain epäilyissä syrjintätapauksissa. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksissä KHO 2020:159 ja KHO 2020:160 on kuitenkin katsottu, että nykyisen lain puitteissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei voi antaa kieltopäätöstä sellaisessa asiassa, jossa ei ole yksilöityä asianomistajaa. Oikeustilan selkeyttämistä tältä osin on pidettävä kannatettavana.

Kohtuulliset mukautukset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien kohtuullisia mukautuksia?

Esitysluonnoksessa todetulla tavalla kyse on säännöksen muuttamisesta vastaamaan vallitsevaa oikeuskäytäntöä nykyistä tarkemmin, sekä vammaisyleissopimuksen (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, SopS 26–27/2016) parempi huomioiminen. Tämä on välttämätöntä. Vammaisten henkilöiden oikeusturvan kannalta on erityisen tärkeä tarkennus kohtuullisten mukautusten osalta, että arvioinnissa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon vammaisen henkilön tarpeet.

Hyvitys

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi määrätä hyvitystä?

Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että syrjintää epäilevällä on tosiasiallinen mahdollisuus vaatia hyvitystä asiassa, eikä kynnys tälle muodostu kohtuuttoman korkeaksi. Vaikutus syrjintää kokeneen oikeussuojakeinojen kannalta olisi myönteinen, sillä nykyisen lain mukainen käsittely yleisessä tuomioistuimessa aiheuttaa osapuolille kokemuksen kuluriskistä, jonka arvioidaan heikentävän syrjintää kokeneen tosiasiallisia mahdollisuuksia saattaa asiansa käsiteltäväksi. Nykytilaa on näiltä osin arvioitu esitysluonnoksen yhteydessä kattavasti. Käsittely suoraan lautakunnassa olisi todennäköisesti kuluriskin vuoksi parempi vaihtoehto molempien osapuolten kannalta. Tämä saattaisi myös nopeuttaa asian käsittelyä, sillä lautakuntakäsittelyä on pidettävä menettelyllisesti kevyempänä.

Lautakunnan jäsenten virkavastuuta, esteellisyyttä ja muutoksenhakukeinoja sekä toimivallan jakoa koskeva pohdinta on sinänsä esitysluonnoksessa johdonmukaista. Toisaalta vaikutuksia

syrijintäkiellon rikkomisesta epäillyn asemaan tulisi arvioida kattavammin kuin esitysluonnoksessa on tehty. Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa ehdotettua ratkaisua voidaan pitää poikkeuksellisen esitysluonnoksessa kuvatulla tavalla.

Ehdotuksen mukaan sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla että käräjäoikeuksilla olisi toimivalta määrätä hyvitystä. Lautakunnan ja tuomioistuinten toimivallan jaosta säädettäisiin laissa. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien käräjäoikeuksien ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan jakoa hyvitysasioissa?

Kuten edeltävässä kohdassa on todettu, toimivallan jakoa koskevat ehdotukset ovat perusteltuja, mutta edellyttäisivät parempaa epäillyn asemaa koskevien vaikutusten arviointia.

Ehdotuksen mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan menettelyssä noudatetaan asian käsittelyn ja selvittämisen, suullisen käsittelyn ja oikeudenkäyntikulujen osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä ja näihin liittyviä julkisuussäännöksiä ja muilta osin täydentävästi hallintolakia. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa noudatettavaa menettelyä hyvitysasian käsittelyssä?

Virallisperiaatteen sekä viranomaisen selvittämisvelvollisuuden korostuminen prosessissa kuitenkin todistustaakkaa muuttamatta on kannatettava asia. Hallintoprosessilain säännösten soveltuminen lautakunnassa tapahtuvaan käsittelyyn on omiaan turvaamaan asianosaisten oikeusturvan toteutumisen prosessiekonomian kannalta tehokkaalla tavalla.

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan hallintotuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa voitaisiin vahvistaa ratkaisuksi sovinto hyvitysasiaa koskevalta osalta?

-

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä koskevat muutokset

Mitä mieltä olette ehdotuksista koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä (esim. jaostojen kokoonpano, vahvennettu jaosto, asian tutkimatta jättäminen, sidonnaisuusilmoitukset)?

Kun lautakunnan toimivaltaa ollaan laajentamassa, pitää Asianajajaliitto ensisijaisen tärkeänä, että myös menettely- ja esteellisyysäännöksiä tarkennetaan. Lautakunnan jäsenten lakisääteiset sidonnaisuusilmoitukset ovat esimerkiksi kannatettava asia.

Sen sijaan lautakunnan menettelysäännösten keventämistä tilanteessa, jossa toimivalta laajenee, tulisi perustella esitysluonnosta kattavammin. Esimerkiksi täysistunnoista luopuminen ja vahvennettuun jaostokäsittelyyn siirtyminen edistää luultavasti riittävien käsittelyresurssien säilymistä tilanteessa, jossa käsiteltävien asioiden määrä saattaa kasvaa nykyisestä, mutta sen vaikutuksia asianosaisten oikeusturvaan olisi syytä käsitellä kattavammin. Lisäksi olisi pohdittava, tulisiko periaatteellisesti kauaskantoisten asioiden käsittelyn vahvennetussa jaostossa olla pakollista, kuten täysistuntoa koskevan sääntelyn mukaan on.

Esityksen vaikutukset

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetuilla muutoksilla olevan?

-

Muut huomiot esityksestä

Onko teillä muita huomioita esityksestä?

-

Yleiset huomiot esityksestä

Yleiset huomionne työelämän alajaoston esityksestä

-

Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (7 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa täsmennetään mitä työnantajan tulee ottaa huomioon arvioidessaan työpaikan yhdenvertaisuustilannetta?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuussuunnitelman tulisi jatkossa sisältää myös työpaikan yhdenvertaisuuden arvioinnin johtopäätökset?

-

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta (19 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi oikeus antaa lausunto työsuojeluviranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa (22 §:n tarkoittamissa tapauksissa)?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi mahdollisuus toimia ulkopuolisena asiantuntijana työsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvassa asiassa?

-

Työsuojeluviranomaisen tehtävät ja toimivalta (22 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa täsmennetään koskemaan työelämää?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomaisen on varattava yhdenvertaisuusvaltuutetulle tilaisuus lausunnon antamiseen asioissa, joilla on yhdenvertaisuuslain tulkinnan kannalta merkitystä?

-

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomainen voi lain tulkinnan kannalta merkittävässä yksittäistapauksessa käyttää apunaan yhdenvertaisuusvaltuutettua asian selvittämisessä?

-

Mitä mieltä olette työsuojeluviranomaisen tiedonvälitykseen liittyvistä ehdotuksista?

-

Kehotusmenettelyn laajentaminen (työsuojelun valvontalaki 13 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen kehotusmenettelyä laajennetaan koskemaan myös työnantajan velvollisuutta arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta (7§:n 1 momentti)?

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tulisi laajentaa kaikkiin työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, miten ratkaisisitte yhdenvertaisuusvaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen päällekkäiseen toimivaltaan liittyvät kysymykset?

-

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa tulisi laajentaa työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, mitkä työelämäasiat soveltuisivat lautakuntakäsittelyyn?

-

Vaikutusarvioinnit

Yleiset huomionne esityksen arvioiduista vaikutuksista

-

Huomionne taloudellisista vaikutuksista

-

Huomionne vaikutuksista viranomaisten toimintaan

-

Huomionne yhteiskunnallisista vaikutuksista

-

Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähäiselle arvioinnille? Jos on, mikä?

-

Toivonen Milla
Suomen Asianajaliitto